

ABD – ÇİN İLİŞKİLERİNDE KRİZ YÖNETİMİ*

Crisis Management in US-China Relations

Ersin DEDEKOCA**

Özet

Çin-ABD ilişkilerinin geçmişi, 18. yüzyılın sonlarına dayanmaktadır. Bu ilişki, bölgedeki savaşlar, Çin'deki kültür devrimi ve sonrasındaki değişimlere karşın, inişli-çıkışlı da olsa günümüze kadar kesintisiz olarak sürmüştür. İki ülke ilişkilerinin tarihsel niteliğine baktığımızda, "ticari" özelliğinin başat bir konumda olduğu anlaşılmaktadır. Dünyanın en büyük iki ekonomisi olan Pekin ve Washington'un aralarındaki finansal ve ticari ilişkilerin boyut ve niteliği, aynı zamanda küresel boyutta da önemlidir. Bu ilişkiler, iki ülkeyi oldukça karmaşık ve kısa-orta dönemde terk edilemeyecek boyutta "karşılıklı bağımlılık" içine sokmuştur. Ancak bu karşılıklı bağımlılık, ulusal güvenlik ve dış politika bağlamındaki farklılıkları "aşınma" niteliği kazandırmıştır.

Anahtar Kelimeler: ABD, Çin, Kriz Yönetimi, Çin-ABD İlişkileri, Soğuk Savaş.

Abstract

The history of relations between China and United States dating back to the last years of the 18th century. This relationship is not uncommon, even if it is as diverse as in the wake of various wars in the region, the Cultural Revolution and the following transformation in China. When we look at the historical nature of the relationship between the two countries, it is immediately clear that the "commercial" nature is dominant. The size and character of the financial and commercial relations between Beijing and Washington reflects global dimensions. Such relations between them put the two countries into "interdependence" in a dimension that is highly complex and can not be abandoned in the short-medium term. However, this interdependence has given "wear-out" qualities to differences in the context of national security and foreign policy.

Keywords: US, China, Crisis Management, China-US Relations, Cold War.

---

* Makalenin Geliş Tarihi: 18.11.2017

** Ekonomi politik uzmanı, dedekocae@gmail.com

Yayına Kabul Tarihi: 29.11.2017

Giriş

18. yüzyılın son çeyreğinden bu yana süren ABD-Çin ilişkilerinde yaşanan kırılmaları, bunların aşılma süreci ve şekli, tüm dönemlerde yalnız Asya ana karası için değil, global siyasi, ekonomik ve askerî güç dengesi yönünden de (özellikle Demir Perde'nin çöküşünden sonra) önemli olmuştur.

İki ülke; dünyanın en büyük iki ekonomisi, aynı zamanda, global ticaret hacmi içinde önemli bir paya sahip, askerî harcamalar (nitelik ve nicelik olarak) yönünden başta gelen konumdadırlar. Her iki ülke de oldukça canlı bir iç pazara sahiptirler. İki ülkenin karşılıklı olarak ticaret, finansal akış yönlerinden oldukça derin ve iç içe geçmiş (bağımlı) bir yapısı bulunmaktadır.

Aşağıdaki çalışmanın amacı, böylesi bağımlılık ve aynı ölçüde dış politika ve ulusal güvenlik yönlerinden farklılıkları bulunan iki ülke ilişkilerinde yaşanan gerginlik, kriz gibi sorunlar ile bunları aşma bağlamındaki yaşananları tarihsel bir perspektif, çevre koşulları ve karşılıklı algılar çerçevesinde irdelemek; kriz ve onu aşma konusunda yaşanan yoğunlaşmalardan hareketle çıkarımlar yapabilmek olmuştur.

ABD-Çin İlişkilerinin Tarihsel Süreci

ABD-Çin İlişkilerinin Başlangıcı

Amerika'nın Çin ilgisi çok uzun bir zaman öncesine dayalıdır. 1784 yılında, Amerikan Özgürlük Savaşı'nın hemen bitiminde, Amerikan bayrağı taşıyan ve adı "Empress of China" olan ilk ticaret gemisinin varış limanı Çin'in Guangdong kentiydi. Buradan da, Pekin'e olan Amerikan ilgisinin "ekonomik" nitelikli olduğunu anlamaktayız. Çünkü bu yıllarda Amerikalıların arayışı, İngiltere'nin kendileriyle ticari ilişkiyi kesmesi nedeniyle, mal alacağı yeni pazarlar bulmak üzerineydi. Diğer yandan, Avrupalılar'ın sadece mal satmak istedikleri Çin tarafı ise, Çin malı satın almak isteyen Amerikalılar'ı tercih ediyordu.

Bu şekilde başlayan iki ülke arasındaki ilişkiler, 19 ncu yüzyılın ortasına kadar artarak sürmüştür. Söz konusu artış trendinde, ticaretin yanı sıra, Amerikan kiliselerinin Çin'i, sahip olduğu çok büyük nüfusu ile, misyonerlik ve Hristiyanlığın yayılması için potansiyel olduğunu farketmeleri de, önemli rol oynamıştır. Çin yönünden bakıldığında ise, Çinliler de Amerika'yı, aynı Avrupalı göçmenler gibi, "yeni fırsatlar ülkesi" olarak görmekteydiler. Çok sayıda Çinli, "Kaliforniya altınına hücum" sırasında göç etti ve kıt'a demiryolu inşasında çalıştı. Bu arada ABD de, Çinlilerin göçünü teşvik eden ve onları "ayırımcılıktan korumayı" garanti eden bir anlaşmayı imza etti.¹

İlişkilerin Erken (İmparatorluk) Dönemi

İki ülke arasındaki, ticarî, dinî ve politik bağlamda başlayan ve yukarıda özetlenen ilişkilerin Amerikan tarihindeki faydası yadsınamaz. 1800'lerin sonunda Avrupa ve Japonya'nın başat hedefi, kurdukları koloni imparatorluğunu genişletmekti ve hedeflerindeki ülkelerden biri de Çin'di. Fakat Birleşik Devletler liderleri, bağımsız ve parçalanmamış bir Çin'in, kendi çıkarları için daha uygun olacağını farkındaydılar.

1830 yılına kadar İngiltere, Çin pratiklerini en çok zorlayan ülke konumundaydı. Bu yıllarda, İngiltere halkının ulusal içkisi olan çayın büyük bir bölümü Çin'den geliyordu. Çay dış alımını karşılamak için İngiliz tacirleri, Çin'e gizlice afyon sokuyorlardı. Çin İngilizler için bir afyon pazarı niteliğindedi ve işin ilginç tarafı da, bu afyonun, o dönemde İngiliz dominyonu olan Hindistan'dan sağlanmasıydı. Çin'de afyon kullanma alışkanlığı yayılmaya başlayınca, hükümet afyon ticaretini yasaklayarak sıkı önlemler aldı. İngiliz yetkilileri, sorunun temelinde yatan afyon işini bir kenara bırakıp, onlara göre, "uygar" ilkelerin en yücresi olan ticaret serbestliği engellendiği için tepkide bulununca, bilinen "afyon savaşı" patlak verdi.² Britanya İmparatorluğu ile yaşanan "afyon savaşı" ve bu savaşın Çin'in yenilgisi

1 Dean Cheng, "The Complicated History of U.S. Relations with China", *The Heritage Foundation*, 11 Ekim 2012, <http://www.heritage.org/asia/report/the-complicated-history-us-relations-china>, (Erişim Tarihi: 10.05.2017)

2 Oral Sander, *Siyasi Tarih-1.Cilt - İlkçağlardan 1918'e*, İmge Kitapevi, İstanbul 2016, s.272; Ray Huang, *Çin Tarihi/Bir Makro Tarih Yaklaşımı*, çev. Atilla Sönmez, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2007 (2.baskı), s.257-272.

ile sonuçlanması, Amerika'nın, Çin devinin gücünü giderek yitirdiği algısının güçlenmesine yol açtı. Bir diğer ifade ile Washington'un, Çin için düşündüğü "Amerika veya Doğu Asya'daki karşılaşılabilecek tehlikeler için yeterince güçlü olmayı yitirme" riskine karşı önlem alınması düşüncesini güçlendirdi.³

Söz konusu farkındalık ABD'yi Çin'e karşı, anılan ülkenin kapılarının yabancı yatırım ve ticaret için açık olduğu, ancak hiçbir ülkenin bu kapıyı kontrol edemeyeceği ilkesine dayanan "açık kapı" politikası izlemeye sevketti. Washington'un Çin'e karşı bu politikası, II. Dünya Savaşı sonuna kadar sürmüştür. Bu politika Çin'i bölünmeye ve sınırlı da olsa, yabancı ülke sömürüsüne karşı korumuştur.⁴ Bu temel politikaya göre, Japon İmparatorluğu'nun 1930'lardaki "genişleme" politikası, "açık kapı" prensibine aykırıydı ve ABD de Japonya'nın anılan politikasına tümenden karşı olduğu gibi, Pasifik deniz filosunu da Pearl Harbor'a konuşlandırmıştı. 7.12.1941'de söz konusu limandaki Japon hava baskınından önce Amerika, Japonya'ya karşı saldırı uçaklarını (B-29) Çin'den uçuruyor ve önemli miktarda Çin'e yardım gönderiyordu. Zaten bu aşamada Çan Kay Şek (Chiang Kai-shek) 'in Çin hükûmeti, Pasifik'te savaşın başlamasını kendisi için elverişli bir olay olarak kabul etmiş; Japonya ve Almanya'ya karşı "formalite" savaşı ilân etmişti. İki ülke arasındaki böylesi bir yardımlaşmanın sonucu olarak, II. Dünya Savaşı sonunda kurulan BM Güvenlik Konseyi'nde Çin'in, beş daimi üyeden biri olması için ABD ısrarlı olmuştu.⁵

Soğuk Savaş Öncesi ABD-Çin İlişkileri

II.Dünya Savaşı'na kadar süren 50 yıl içinde Doğu Asya'daki hakim güç Japonya idi. O dönemdeki ABD başkanları Taft, Wilson, Hoover ve Franklin Roosevelt'in, Japonya'nın bu konumuna karşı Çin direnişi konusunda çok etkin bir politika uyguladıkları söylenemez. Ama bu

3 Warren I. Cohen, "The Open Door Policy and the Boxer War: The US and China", *The Gilder Lehrman Ins. of American History*, <https://www.gilderlehrman.org/history-by-era/empire-building/essays/open-door-policy-and-boxer-war-us-and-china>, (Erişim Tarihi: 11.05.2017)

4 "The Open Door Policy with China: Definition, Summary & Purpose", *Study*, <http://study.com/academy/lesson/the-open-door-policy-with-china-definition-summary-purpose.html>, (Erişim Tarihi: 11.05.2017)

5 Cheng, *a.g.m.*

durum, daha önce de bahsettiğimiz gibi, Japonya'nın Pearl Harbor'da Amerikan donanmasını bombalamasına kadar sürdü. Bu olay sonrası Çin'in ABD karşısındaki yeri "müttefik" seviyesine yükseldi. Soğuk Savaş'tan önce yaşanan II.Dünya Savaşı yıllarında Amerikan diplomasisinin başlıca işlevleri, Çin'in teslim olmasına, onun savaştan çekilmesine, ya da Japonya safına geçmesine engel olmak olmuştur.⁶

Yine bu dönemde Çin eksenli bir diğer gelişme de, Çin ve Sovyetler Birliği arasında 14 Ağustos 1945 tarihinde imzalanan dostluk ve ittifak anlaşmasıdır. Anlaşma, Sovyetler ile Çin arasındaki dostça ilişkilerin, Japon saldırılarının tekrarı olasılığına meydan vermemesi için gereken işbirliğini ve savaş sonrası iyi komşuluk ilişkileri yoluyla güçlendirilmesini ilân ediyordu. Anılan anlaşma, Sovyetler Birliği'nin Uzak Doğu sınırlarında mevcut durumun istikrarı ve Japonya'nın SSCB ve Çin'e karşı saldırganlığının önüne geçilmesi için büyük önem taşımaktaydı.⁷

Soğuk Savaş Yıllarında ABD-Çin İlişkileri

Japonya'nın Ağustos 1945'de teslim olması sonrasında Çin'de iç savaş başladı. Bu iç savaşta, Chiang'ı Komünistler karşısında güçlendirmeyi Amerikan çıkarlarının ötesinde gören Amerikan liderleri, ülkedeki tansiyonu düşürme konusunda başarılı olamadılar. Her ne kadar Amerikan Ulusal Güvenlik Konseyi olası bir komünist zaferini arzu etmese de, üyelerinin algısı, böylesi bir rejim değişikliğinin ABD için tehdit oluşturma olasılığının en az 50 yıl olmadığı şeklindeydi. Keza Çin ile SSCB arasındaki mevcut gerginlik de Amerikan tarafını, Çin'in Sovyetler'in uydusu veya bağımlısı olmasını engellemekten alıkoyuyordu.

1 Ekim 1949'da, Komünist lider Mao Tse-tung (Mao Zedong), Çin Halk Cumhuriyeti'nin (ÇHC/PRC) kuruluşunu ilân etti. Birleşik Devletler, savaş yıllarında destek verdiği eski müttefiki Çin'i tanımaktan, bazı iç politik nedenlerle kaçındı. Amerikalı analistlerin çoğu, ÇHCnin bir süre sonra Tayvan'ı ilhak edeceğini öngörmekteydi.

6 Andrey Andreyeviç Gromiko vd., *Uluslararası İlişkiler Tarihi*, Cilt 5, çev. Ali Rıza Dirik, Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2013, s. 229.

7 Gromiko, *a.g.e.*, s. 553-555.

O dönemdeki ABD Başkanı Harry Truman da sadece, önceki Çin hükümetinin yönettiği Tayvan'ı tanıdı.⁸ Çin-Amerikan ilişkilerinde en uzun süren gerginlik süreci, Mao liderliğinde ÇHC'ni 1949 yılında kurulmasının ardından yaşanmıştır.

Haziran 1950 yılında, Sovyetler Birliği ve Çin desteğindeki K.Kore'nin, G.Kore'ye saldırmasıyla bölgede ve dünyada tansiyon yükseldi. ABD, BM'den, Güney'in korunması ve Çin'in de bir Tayvan saldırısından alıkonulması kararlarına liderlik yaptı. Sonuçta Amerikan ve Çin silahlı kuvvetleri birbirleriyle Kore'de savaştılar ve birbirlerine şiddetli düşman oldular. 1954 yılında, Başkan Dwight Eisenhower yönetimi Çin ile, Tayvan konusunda karşılıklı bir savunma anlaşması imzaladılar. Kore Savaşı'nın iki ülke arasındaki ilişkilerdeki önemli bir etkisi de, Washington'un Pekin yönetimini tanımasını 30 yıl geciktirmesi ve Çin'in uzun süre BM'de koltuk sahibi olamaması olmuştur.

1960'ların ortalarında, aralarında 1945 tarihli dostluk ve ittifak anlaşması bulunan Çin ve Sovyetler Birliği arasındaki çatlak daha belirgin hale gelmişti. Bu gelişmenin bir etkisi de Amerikan aydın kesimine, Çin ile mesafeli olan ilişkilerin yeniden gözden geçirilmesi isteği şeklinde yansımış olmasına karşın, Başkan Richard Nixon'a kadar yönetimde önemli bir önalm yapılmadı. Başkan Nixon, Ulusal Güvenlik Danışmanı Henry Kissinger'i 1971 yılında gizlice, Sovyet karşıtı politikalarına destek aramak ve Vietnam batağından çıkma konusunda yardım sağlamak amaçlarıyla Pekin'e gönderdi. Nixon'ın farkında olduğu bir diğer gerçek de, Çin ile ilişkilerde belirli bir yakınlaşma, Moskova'yu da Washington'a doğru itecek olmasıydı.⁹

1953'de ABD Başkanlığına seçilen Dwight Eisenhower, koyu bir komünizm karşıtı olup, bu rejimin tüm Avrupa ve Asya'dan silinmesi gerektiğine inanıyordu. Çin'e karşı böylesi inanışa sahipken, Tayvan lideri Çan Kay Şek (Chiang Chieh-Shih)'e de güven duymamaktaydı. Bütün bunlara rağmen, Çin'in olası bir işgalini caydırmak amacı ile

8 Charlotte Brooks, "Chinese American Politics in the Cold War Years", *History & Now*, <https://www.gilderlehrman.org/history-by-era/postwar-politics-and-origins-cold-war/essays/chinese-american-politics-cold-war-years>, (Erişim Tarihi: 13.05.2017); Hasan Bilgin, *Stratejik Açıldan Çin*, USAK Yayınları, Ankara 2010, s. 22-23.

9 Henry Kissinger, *Diplomasi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2006, s. 681-701.

Tayvan ile, isteksizce bir karşılıklı savunma anlaşması imzaladı. Tayvan'ın bağımsızlığı konusunu bir "iç mesele" olarak gören ve bunun ilgili taraflar arasında çözümlenmesi gerektiğini düşünen Çin'e karşı Eisenhower yönetimi, sorunu düşük profilde tutmaya çalışıyordu. Washington'a göre öncelik, Çin ile ticari ilişkileri arttırmak ve Pekin'in Moskova desteğine olan gereksinimini azaltmak olmalıydı.¹⁰

Beklentinin aksine, 1960-63 yılları arasında başkanlık görevi yapan John Kennedy, politik yaşamı boyunca PRC ve Amerika'daki Tayvan lideri Chiang Kai-shek lehtarlarını eleştirmiştir. -Bu yaklaşımının iç politika hassasiyetlerinden neş'et ettiğini söyleyenler de bulunmaktadır-Doğu Avrupa'daki Doğu Perdesi içindeki ülkelerle ilişkilerini geliştiren Kennedy için, "eğer süikasta uğramayıp ikinci dönem de seçilmiş olsaydı, Pekin ile ilişkileri geliştirdi" denilmektedir.¹¹

Çin'e ve kominizme karşı negatif bir ön yargı taşımayan Başkan Lyndon Johnson döneminde (1963-69), yönetimin iki ülke ilişkilerinin normalleştirilmesi yönünde çeşitli girişimleri olmasına karşın, o yıllarda "kültür devriminin derinleşmesi" için yoğun mesai harcayan Çin tarafından gerekli karşılığını bulamamıştır. Sonrasında da Johnson'un Vietnam Savaşı ile meşguliyeti, iki ülke ilişkilerinde olumlu gelişmeleri engellemiştir.

Önceki bölümlerde de belirtildiği gibi, Amerika'nın Çin'e karşı tarihsel olarak beslediği dostluk, komünistlerin 1949'da iç savaşı kazanmaları ve 1950 yılında da Kore Savaşı'na karışmaları ile çökmüştü. Bu kez dostluğun yerini, Pekin'deki komünist yöneticileri isteyerek "izole etme" politikası almıştı. Johnson'da sonra ABD Başkanı olan Richard Nixon (1969-74), Çin'in ABD çıkarları için önemli olduğuna inanmaktaydı. Keza Vietnam Savaşı'nın sona ermesi de (1965-77), o zaman ki "güçler dengesi" ni net bir biçimde ABD lehine çevirmişti. Başkan Nixon döneminde Kissinger'ın yürüttüğü diplomasi sonucu, Şubat 1972'de Şanghay Bildirisi imzalandı ve 21 Şubat 1972'de Nixon'un Pekin ziyareti gerçekleşti. İki ülke karşılıklı

10 Warren I.Cohen, "The United States and China during the Cold War", *The Gilder Lehrman Institute of American History*, <https://www.gilderlehrman.org/history-by-era/seventies/essays/united-states-and-china-during-cold-war>, (Erişim Tarihi: 14.05.2017)

11 Cohen, *a.g.m.*

ofis açmayı kabul etti ve Nixon, Çin'in tek başkenti olarak Pekin'i kabul etti. Sonuçlar tam olarak Çin'in beklentilerini karşılamasa da, Tayvan'ın BM'den çıkarılıp, yerine Çin'in kabulünü karşısında mutlu oldular. Bu açılım diğer yandan, Sovyetler için en iyi seçeneğin, Birleşik Devletler ile kendi gerginliğinin giderilmesi yollarını aramaya sevketti.¹²

Çin'in resmî olarak tanınması ve iki ülke arasında diplomatik ilişkilerin resmen başlaması, 1977-81 yılları arasında başkanlık yapan Jimmy Carter döneminde, Ocak 1979'da gerçekleşmiştir. Bir yandan da Sovyetlerle yumuşamayı hedefleyen ABD, Çin'in ısrarı ile Tayvan ile daha önce imzalamış olduğu karşılıklı savunma anlaşmasını iptal etti ve silah satışlarını da; bölge koşullarının gerektirdiği seviye ile sınırladı.

Seçim kampanyasında Tayvan lehinde konuşan sonraki başkan Ronald Reagan (1981-89), seçildikten sonra Çin-ABD ilişkilerine zarar verecek bir girişimi olmadığı gibi, Nixon ve Carter döneminde imzalanmış olan anlaşmalara da uymayı sürdürdü. 1984'de Çin'e giden Reagan döneminde iki ülke arasındaki ekonomik, kültürel ve stratejik ilişkiler geliştirildi.

Mao'nun 1976 yılında ölmesinden sonraki yıllara baktığımızda, yeni lider Deng Xiaoping'in ekonomik reformlarını ve piyasa ekonomisine geçiş çabalarını görmekteyiz. Bu dönemde Çin, Amerika'nın başlıca ticarî ortaklarından biri olmasına karşın, "insan hakları" konusunda, Tiananmen Meydanı'nda rejim karşıtlarının öldürülmesi gibi, olumsuz sicil kayıtları yaratmıştır.

Soğuk Savaş Sonrası Yıllarda Pekin-Washington İlişkileri

Mao'nun halefi olup, 1978-1992 yılları arasında görev yapan Deng Xiaoping, Çin'in Batı dünyasına yakınlaşmasına çalıştı. Ülke ekonomisini dışa açmasına karşın, Çin Komünist Partisi'nin iktidarda kalmasına ve siyasî özgürlüklerin engellenmesine inanıyordu. Soğuk Savaş 1979 yılında, SSCB'nin dağılmasıyla sona ererken, Amerika'nın

12 Kissinger, *a.g.e.*, s. 702-710.

Çin'i, ekonomi ve güvenlik için hayati önemde görmesi devam ediyordu. Örneğin Tiananmen Meydanı'ndaki kanlı olay sonrası Deng, uluslararası ve Japon iş çevresinden yükselen baskılarla karşılaşırken, Avrupa ve ABD, ilişkilerin canlı bir şekilde sürdürülmesi taraftarı olmuşlardır.¹³

1993-2001 yılları arasında görev yapan Başkan Bill Clinton, Çin'in insan hakları ihlalleri için tavrı almak istediye de, iş dünyasının baskıları karşısında vazgeçmek durumunda kalmıştır. Sonuçta, Avrupa, ABD ve bölge ülkelerinin desteği ile Çin ekonomisi coşmuş ve 21nci yüzyıla, dünyanın en büyük üç ekonomisinden biri olarak girmiştir.

Günümüzde PRC, ABD'den sonra dünyanın ikinci büyük ekonomisi, Batı Pasifik ve Doğu Asya'nın en belirleyici gücü; komşuları ve ABD'nin bölge çıkarları konusunda bir tehdit unsuru konumundadır. Amerika ve Çin birlikte, global ekonominin yaklaşık üçte birini, ticaretinin dörtte birini temsil eden ve dünyanın en güçlü ordularına sahip olan iki ülke konumundadırlar. Öte yandan Çin'in elindeki Amerikan Hazine Bonosu tutarı 1.12 trilyon \$'dır. Söz konusu rakam ile Pekin, 1.13 trilyon \$ tutarındaki Tokyo'dan sonra ikinci büyük Amerikan Bonosu taşıyıcısı konumundadır. Keza her iki ülke de, dünyanın en çok doğrudan yabancı sermaye yatırımı (FDI) almış ekonomileridir.¹⁴

İki ülke arasında günümüzdeki ilişki boyutu ve uluslararası güç dengesi dikkate alındığında, mevcut ilişkilerin kısa dönemde şekil değiştirmesi olası durmamaktadır. Çalışmamızın, iki ülke arasındaki krizlerin irdeleneceği bölümde ele alınacağı gibi, ilişkilerde zaman zaman gerginler yaşanmaktadır. Keza Pekin'in eksik demokratik yapısı, asimetric kurumsal ve hukuksal yapıları ile, insan hakları konusundaki ihmalleri, farklılık ve gerginlikleri besleyen unsurlar olarak durmaktadır.

13 Patrick E.Tyler, "Deng Xiaoping: A Political Wizard Who Put China on the Capitalist Road", *New York Times*, 20 Şubat 1997, <http://www.nytimes.com/1997/02/20/world/deng-xiaoping-a-political-wizard-who-put-china-on-the-capitalist-road.html>, (Erişim Tarihi: 15.05.2017)

14 Ersin Dedekoca, "ABD ve Çin Başkanlarının İlk Kez Bir Araya Gelmelerinin Değerlendirilmesi", *Söyledik*, 7 Nisan 2017, <http://soyledik.com/tr/makale/4771/abd-ve-cin-baskanlarinin-ilk-kez-bir-araya-gelmelerinin-degerlendirilmesi--ersin-dedekoca.html>, (Erişim Tarihi: 13.05.2017)

ABD-Çin İlişkilerinde Krizler Ve Yönetimi

İki ülke arasında 18nci yüzyılın ikinci yarısında başlayan, ağırlıklı olarak ekonomik nitelikli olan ilişkilerin, kriz özellikli gerginlik ve çatışma boyutlarında olanları dönemler itibariyle aşağıda özetlenmeye çalışılmıştır:

Başlangıçtan Soğuk Savaş Döneminin Sonuna Kadar

Dünya Savaşı

Savaş sırasında ABD, Almanya ile diplomatik ilişkilerini kesti. Sonrasında Almanya ile ilişkilerini kesmesi için Çin'e baskı yapmaya başladı. Bu baskı karşısında Çin, 19 Mart 1917'de Almanya ile diplomatik ilişkilerini kesti. Ardından Washington'da 1921-1922 yılları arasında bir konferans düzenlendi. Söz konusu konferansta ABD ile diğer batılı ülkeler, Çin'in egemenlik ve toprak bütünlüğünün tanınması, Çin'de istikrarlı bir idarenin oluşmasına fırsat verilmesi, özel ayrıcalıklardan kaçınarak, Çin ile ticarete eşitlik ilkesine uyulması konularında anlaştılar. Görüldüğü gibi iki taraf da, ekonomi-politik çıkarlarını gözeterek ve karşı tarafın kayıplarını sonrasında telafi ederek, sıkıntı büyümeden aşılmasını sağlamışlardır.

II. Dünya Savaşı

Aralık 1941'de Japonya, Pearl Harbor'a, bunun yanında Filipinler'e, Hong Kong'a ve Singapur'a saldırı düzenledi. Bu şekilde başlayan Pasifik Savaşı Çin'i, ABD ve İngiltere'nin müttefiki yaptı. Bunu takiben ABD, Çin'e askeri yardımı arttırdı. Bu gelişmeler üzerine Guomintang hükümeti Çin'de bir ABD hava kuvveti konuşlandırılmasını istedi. Ancak ABD, güçlü ve modern bir Çin ordusunun kendi çıkarları için daha iyi olacağını düşünmekteydi. Bu doğrultuda ABD desteği ile yeni birimler oluşturuldu. Güney Çin'de bir havaalanı yapıldı ve Çin'e ABD 14. Hava Kuvveti konuşlandırıldı. Söz konusu yapılanma ile ABD, Japonlar karşısında bölgedeki dengeyi sağladı. Ocak 1942'de Çin, ABD ve diğer 28 devlet, Atlantik fermanının prensiplerini kabul ederek başarılı bir sonuç alınca kadar savaşın devamı üzerinde anlaştılar. Çinli lider Çang Kay-Şek, Churchill ve Roosevelt,

Kahire’de düzenlenen konferansta, Birmanya’nın denizden istilası ve ABD’nin askeri, mali yardımı konularını görüştü. Ancak görüşülen bu konuların uygulanamaması, Çin ve ABD ilişkilerinde bir soğumaya yol açtı.¹⁵ Ancak bu soğuma, Çin de yaşanan iç savaş nedeniyle sorun yaratmamış, ancak ülkedeki hükümetin devrilerek, rejim değişikliğine gidilmesiyle ilişkiler farklı bir düzleme inmiştir.

Çin Kültür Devrimi Öncesi

Başlarda iç savaşta herhangi bir tarafa yakın olmamayı ilke edinen ABD, 1946 yılı ile birlikte mevcut yönetime (Guomintang) yakın bir tutum sergiledi. 25 Şubat 1946’da ABD ve Çin hükümetleri, Yeniden Askeri Yapılandırma Anlaşması’nı imzaladılar. Buna göre Çin’de askeri danışma birimi kurulacak, bu birim Çin ordusunu geliştirmede yardım edecekti. Ayrıca ABD, BM’nin Çin’e yardım fonuna 300 milyon \$ katkıda bulunacaktı. Guomintang’ın saldırılarının başladığı sıralarda Çin’e 900 milyon \$ bir kredi daha verildi. Bu gelişmeler üzerine 1946 yazında Çin Komünist Partisi (ÇKP), hükümet ile ABD ilişkilerini eleştirmeye başladı. Bu eleştiriler üzerine ABD, Çin’i abluka altına alarak silah ve mühimmat girişini engelledi. Bu abluka Çin hükümetine sorunu siyasal yönden çözmesi için yapılan bir baskıydı. Abluka ve ambargo 1 yıl sonra kaldırıldı.

1947 yılına gelindiğinde ÇKP iyice güçlenmişti ve Amerikan karşıtlığı artmıştı. Bunların yanında olası bir savaşta SSCB ile karşı karşıya gelmek istemeyen ABD, Guomintang’a olan desteğini çekmeye başladı. Truman doktrininin uygulamaya konulması üzerine Çin’in mevcut hükümeti de, yardımda payına düşeni talep etti. O sırada bu yardım Guomintang için büyük önem taşıyordu. Ancak ABD doktrin çerçevesinde yardım etmeyeceğini belirtti. ABD yönetimi, Çin hükümetinin herhangi bir komünist işgali/tehditi tehditi altında bulunmadığını, durumun tamamen farklı olduğunu ve bunun için yardımdan yararlanamayacağını bildirdi. ABD’nin yine de zaman zaman yardımda bulunmasına rağmen, 22 Ocak 1949’da Guomintang komünistlere yenildi ve Çin’de yeni bir dönem başladı.

---

15 Özer Sükan, *Çin Halk Cumhuriyeti Tarihi-Kurulması-Gelişmesi, Türkiye ve Diğer Devletlerle Olan İlişkileri*, Harp Akademileri Basım Evi, İstanbul 2000, s. 124-125.

Devrim öncesi yaşananlara baktığımızda ABD'nin, olabildiğince yansız davranmaya çalıştığı; mevcut rejime verdiği desteği bir yere kadar sürdürdüğü; bu arada olası rejim değişikliği sonrasında süreci gözardı etmediğini gözlemekteyiz.

Çin Devrimi

Mao 1 Ekim 1949'da, Çin Halk Cumhuriyeti (PRC)'nin kurulduğunu ilan etti. Bu dönemdeki ilişkilerde Mao, ABD'nin iç savaştaki tavrından ve PRC'nin SSCB'ye olan ideolojik yakınlığından dolayı SSCB tarafında yer almıştır.

Çin ve ABD'nin bu dönemdeki ilk karşılaşması Kore Savaşı'nda olmuştur. K. Kore'nin, G. Kore'ye saldırması sonucunda ABD savaşa dahil olmuştur. Çin ise, Amerikalılar'ın 38. paraleli geçmesi halinde Çin'in de savaşa gireceğini belirtmiştir. 7 Ekim 1950'de Amerikalıların 38. paraleli geçmesiyle 8 E-kim'de Çin savaşa girmiştir. Savaşta Çin ve ABD birlikleri arasında yoğun çatışmalar yaşanmıştır. Çin, ABD birliklerini 38. Paralele kadar püskürttü. Bunun üzerine Temmuz 1951'de ateşkes görüşmeleri başladı, ancak sonuç alınmadı. Başkan Eisenhower barış yapabilmek için Çin'i nükleer silah kullanmakla tehdit etti ve 27 Temmuz 1953'de ateşkes ilan edildi. Çin'nin savaşa girmesiyle birlikte Washington, PRC ile olan tüm ilişkilerini kesti. ABD tarafından 1949'da konmuş olan ve Çin ile ticaretin kısıtlanmasıyla ilgili sınırlamalar tamamen ambargoya dönüştü. Başkan Truman Çin'den ihracatı ve ithalatı yasaklayıp, Çin'in ABD'de sahip olduğu tüm varlıkları da dondurmuştu. Çin ile ABD arasındaki diplomatik ve ekonomik ilişkiler 1971'e kadar bu şekilde devam etti. Bu süreçte ABD, Çin iç savaşında kaybeden milliyetçilerin kaçıp kurduğu Milliyetçi Çin (Tayvan)'ı Çin'in meşru temsilcisi olarak kabul etmiştir.¹⁶

Bu dönemde iki ülke arasında yaşanan en önemli sorunlardan bir diğeri de Tayvan konusu olmuştur. ABD'nin Tayvan'da binlerce askeri ve iki tane hava üssü bulunuyordu. 1954'te Tayvan, Kuemoy ve Matsu adalarını Çin'in Tayvan'ı işgalini engellemek için silahlandırdı.

¹⁶ Hasan Bilgin, *a.g.e.*, s. 22-23.

Böylece, Tayvan Boğaz krizi oluştu. Bunun üzerine Pekin yönetimi, Kuemoy ve Matsu adalarına asker gönderdi, Kuemoy ve Doçen'i bombaladı. Kore Savaşı'ndan sonra Tayvan'ın ABD için önemi artmıştı. Amerikan Genelkurmay Başkanlığı Çin'e karşı nükleer silahların kullanılması için ABD yönetimine tavsiyede bulundu. Ancak Başkan Eisenhower buna karşı çıktı. Çin ile karşı karşıya gelmek istemeyen Washington, 1954 sonlarına kadar Tayvan ile güvenlik anlaşması yapılmasına karşı çıkıyordu. Tüm bunlara rağmen Tayvan'ın, BM'nin Tayvan Boğazı'nı tarafsızlaştırma plânını kabul etmesi üzerine, Kasım 1954'te Tayvan ile ABD, Karşılıklı Güvenlik Anlaşması'nı imzaladı. Böylece Tayvan sorunu giderek daha uluslararası hale girmiş olduğu gibi, Tayvan-Çin ayrışması da giderek daha geniş kabul görüyordu.

Sorun çeşitli boyut ve platformlarda sürmesine karşın, gerek Washington ve gerekse Pekin, sorunun çözümlenmesi taraftarıydı. 1961 yılında başkan seçilen Kennedy, milliyetçilerin Çin'e geri dönmeye karşı çıktı. Ona göre ABD'nin, komünizm gibi, uğraşması gereken daha büyük bir sorunu vardı. Kennedy döneminde Tayvan, Çin'i "çevreleme" politikası için önemli olmaya devam etti ve bunu doğrular şekilde Tayvan, ABD'nin Vietnam savaşında önemli bir rol oynadı. Çin ise bu dönemde Tayvan ile birleşme politikasını; Tayvan'daki milliyetçilerin ise Çin ana karasına dönmek için çabalarını sürdürmeye devam ettiler.¹⁷

1949-71 yıllarını içeren bu dönem savaş koşullarının ve dünyada oluşan iki kutupluluğun bir sonucudur. İlişkilerdeki kesilme her iki taraf için de kayıp yılları getirmiştir. Fakat sonraki paragrafta da görüleceği gibi, 1960'lı yıllardan itibaren iki tarafın da işbirliği arayışları hep sürmüştür.

1971 ve Sonrası

Çin Kültür Devrimi ile Asya'da güç kaybeden ABD, SSCB'nin Çekoslovakya'da yaptıklarını Çin'de yapmasından çekiniyordu. Çin ise Sovyet tehditini Batı'yla dengeleme düşüncesindeydi. Ayrıca

---

17 Barış Adıbelli, *Çin Dış Politikasında Tayvan Sorunu*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2006, s.155-165.

BM'ye üye olmak Pekin'in önceliği haline gelmişti.¹⁸ Bu nedenlerle iki taraf da birbiriyle ilişki kurmak istemekteydi. 1969'da Nixon'un ABD başkanı olmasıyla ilişkiler yumuşamaya başlamıştır. Kissinger'in "Ping Pong" diplomasisiyle ilk temaslar kurulmuştur. Nixon'un 1972'deki ziyaretinde, Tayvan gibi geleneksel konular yerine, iki ülkenin çıkarları ve işbirliği konuşulmuştur. Çin ile Sovyetler Birliği arasında herhangi bir şekilde blok kurulmasını istemeyen ABD de, bu süreci kendi lehine kullanabilmek için girişimlerde bulunmuştur. Böylece; SSCB ile ittifak kurmasını engellemek isteyen ABD, Çin'e yönelik dış politikasını yumuşatma kararını almıştır.

Bu politika değişimleri sonucunda 1971 yılında Amerikan ping pong takımının Çin'e davet edilmesiyle temaslar başlamıştır. Amerikan ping pong takımının -davet üzerine- Çin'i ziyaret etmesiyle birlikte, aynı gün ABD Başkanı Nixon tarafından, Çin'e uygulanmakta olan ticari ambargo belli bir ölçüde kaldırılmıştır. Yaşanan gelişmeler sonucunda meşhur ping pong diplomasisi kavramı da tarih sayfalarındaki yerini almıştır. 1972'de Şanghay Ortak İşbirliği Antlaşması imzalanmıştır ve 1979 yılında Çin ile ABD arasındaki diplomatik ilişkiler de resmen başlamıştır.

Bu temaslar 1 Ocak 1979 tarihinde diplomatik ilişkiye dönüşmüştür. 1981'de Çin-Tayvan arasında çıkan sorunda ABD, Tayvan'ı desteklemiş, Tayvan'a askeri araç ve silah satmıştır. 1982'de ABD ve Çin Tayvan'a satılan silahların sayısını ve kalitesini yükseltmeme konusunda anlaşmışlardır. Ancak daha sonra Tayvan'a, gelişmiş silahları kendi topraklarında üretmesi olanağı sağlandı ve bu da ilişkileri gerginleştirdi.

1980 yılından itibaren BM tarafından Tayvan'ın giderek ikinci plana itilmekte olduğunu görüyoruz. Artık Çin Halk Cumhuriyeti uluslararası arenada, Çin halkının resmi temsilcisi olarak tanınmaya başlıyor. 2001 yılında Çin'in Dünya Ticaret Örgütü (WTO)'ne girmesinden sonra aynı yıl, Bush yönetimi tarafından Çin'e "daimi normal ticari ilişkiler" statüsü tanıyor. İkili ticari ilişkilerde gelişiminin önünü açacak bu adım Tayvan'ın ikinci plana düştüğünü göstermektedir.

18 R. Kutay Karaca, *Güç Olma Stratejisi Çin*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2008, s. 117.

Soğuk Savaş Sonrası Dönem

Zaman zaman yaşanan tüm bu gerginliklere karşın, Başkan Reagan döneminde ilişkiler gelişti. Çin'deki yabancı yatırımcıların birçoğu Amerikalı'ydı. ABD'de ise 40.000 civarı Çinli eğitim görüyordu. 1989 Tiananmen Meydanı'nda yaşanan olaylar sonucu Fang L. ve eşinin ABD elçiliğine sığınması ve sığınma hakkının verilmesi ilişkileri gerginleştirdi. Başkan G. Bush Çin hükümetini kınadı. 1993'te ABD milli güvenlik danışmanı Lake Çin'in anti demokratik bir ülke olduğunu söyledi.

1996'ya gelindiğinde ilişkiler yumuşamaya başladı. 1999'da Çin ve ABD arasındaki ticari ilişkiler gelişmeye başlamıştır. ABD'nin, Çin pazarının dışı daha fazla açılmasına ilişkin talebi kabul edilmiş, bunun üzerine ABD, Çin'in WTO'na girişine ilişkin çekinceyi kaldırmış ve Pekin WTO üyesi olmuştur.¹⁹

2001'de ABD askeri keşif uçağının, Çin'in güneyindeki Hairan adası açıklarında bir Çin savaş uçağına çarpıp düşürmesi, iki ülke arasında "casus uçak" krizine yol açtı. NATO'nun Yugoslavya'ya yönelik 1999'daki operasyonu sırasında bir Amerikan uçağının, Belgrad'daki Çin Büyükelçiliği'ni bombalaması, ardından henüz tam olarak kısa süre önce onarılan ABD Çin ilişkilerinde, yaşanan bu son olay, yeni sorunlu bir süreç getirdi.²⁰ Anılan kriz, tazminat ödemesi ve "özür" ile aşılmıştır.²¹

11 Eylül saldırısından sonra Çin ve ABD terörizme karşı işbirliğinde görüş birliğine varmıştır. ABD bu dönemde tek Çin politikasını sürdürmüş, ancak Tayvan'ı desteklemeye de devam etmiştir. Bu saldırıları sonrası ABD'nin Tayvan'ı gözeten politikaları da değişmeye başlamıştır. Artık ABD de tek Çin prensibini benimsediğini ve Tayvan adasının barışçıl bir şekilde Çin'e dönmesini desteklediğini ifade

19 Susan L. Shirk, *China-Fragile Superpower*, Oxford University Press, Oxford 2007, s. 25.

20 Kenan Erçel, "Çin-Amerika Krizi: Papaza Kızıp İmamı Tutmak", *Birikim Dergisi*, Mayıs 2001, Sayı: 145, <http://www.birikimdergisi.com/birikim-yazi/5504/cin-amerika-krizi-papaza-kizip-imami-tutmak#.WR3BgvvyjIU>, (Erişim Tarihi: 15.05.2017)

21 Emine Akçadağ, "Dr. Emine Akçadağ ile Çin-ABD İlişkileri", *Türkiye Uluslararası İlişkiler Çalışmaları*, 31 Mart 2015, <http://www.tuicakademi.org/dr-emine-akcadag-ile-cin-abd-iliskileri/>, (Erişim Tarihi: 15.05.2017)

etmeye başlamıştır. Bu aşamada, küresel terörizm ile mücadelede Çin'in ABD'ye destek vereceğini belirtmesine ek olarak, Rusya'nın, Tayvan sorusunda Çin'i desteklemesiyle de açıklanabilir. 2008'de Bush yönetiminin Tayvan'a 6.5 milyar \$ tutarında silah satması bir kriz yaratmış, ancak uzun sürmemiştir.²²

Obama ve Trump Dönemleri

Obama'nın göreve gelmesinden sonraki Çin ile olan ilişkileri için "önemli bir ortak", aynı zamanda da "rakip" tanımlaması, ilişkilerin ticari ve ekonomik boyutu kadar, siyasi boyutuna da vurgu yapmaktadır. Obama'nın Çin'e yönelik temel stratejisi, Çin'in yükselişine karşı ABD'nin çıkarlarını korumak ve nüfuz alanını genişletmek amacıyla "Asya Ekseni Stratejisi"ni hayata geçirmek olmuştur. Bu bağlamda bölge ülkeleriyle gerçekleştirdiği ittifaklar ve bölgedeki askeri gücünü önemli oranda artırması, Çin'in kendisini ABD ve müttefikleri ile kuşatılmış hissetmesine ve önleyici tedbir alma yoluna gitmesine yol açmıştır.

Obama döneminde ABD-Çin ilişkilerinin başlıca konularını Kuzey Kore ve İran'ın nükleer silah geliştirme programının engellenmesi, Suriye sorununun çözümü, Tayvan ile ilişkiler, Doğu ve Güney Çin Denizindeki anlaşmazlıklar, Yuan'ın değerinin artırılması, WTO kurallarına riayet, yabancı doğrudan yatırımlar, iklim değişikliğiyle mücadele ve insan hakları ihlalleri oluşturmuştur. Bu dönemde İran'a uygulanmak istenen yaptırımların, Çin tarafından BM'de veto edilmesi, ilişkilerdeki önemli sorunlardan biri olmuştur. İlişkileri geren bir diğer sorun ise, Çin'in Doğu Türkistan ve Tibet sorunlarını kendi iç meselesi olarak görmesi, ABD'nin ise bu konuları uluslararası platformda dile getirilmesini tercih etmesidir. ABD Savunma Bakanlığının, Çin'in 2020'ye kadar modernize edilmiş düzenli bir ordu kuracağı açıklaması ilişkilerin tekrar gerilmesine yol açtı. 23 Kasım 2013'te ise, Çin yeni hava savunma sahası ilan etti. Amerika ise, bu tek taraflı ilanı reddetti ve bombardıman uçaklarını hava sahası içinde uçurdu. Çin ise yaptığı

22 David M. Lampton, "China's Rise in Asia and America", David Shambaugh, der., *Power Shift-China and Asia's New Dynamics*, University of California Press, Los Angeles 2005, s.317-318.

açıklamada, yeni hava sahası kurallarına uyulması gerektiğini, aksi takdirde olağanüstü güvenlik önlemleri alınacağını belirtti.²³

2014 yılına kadar ilişkiler gergin bir şekilde sürdü. ABD Başkanı Barack Obama'nın 10-12 Kasım arasındaki Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC) toplantısına Dış İşleri Bakanı John Kerry de eşlik etti. Kerry Çin ziyareti öncesinde John Hopkins Üniversitesinde verdiği konferansta, ABD- Çin ilişkisinin dünya üzerindeki en önemli ikili ilişkilerden biri olduğunu ve bu ilişkilerin 21. Yüzyılın şekillenmesinde büyük etkiler yaratacağını belirterek, sonrası dönemdeki "ilişkilerin yumuşaması" süreci için önemli bir adım atmış oldu.²⁴

Pekin-Washington arasındaki gerginliğin bir diğer boyutu da, Güney Çin Denizi'ndeki Çin mevcudiyeti ve yapay adalar konusundadır. Aslında gelişmenin temelinde ABD'nin Asya-Pasifik bölgesine dönüş politikası yatmaktadır. Bilindiği gibi Çin ekonomisinin lokomotifi dış satımdır ve bu nedenle deniz yollarının güvenliği de, ihracat odaklı bir ekonomi için fazlasıyla önemlidir. Öte yandan Çin'in sanayi üretim yapısı da, hammadde ve enerji yönünden dışa bağımlıdır. Bu yapı da deniz ve hava ulaşım yolları güvenliğini öncelemektedir. Bir diğer ifade ile Çin'in devasa nüfusunu besleyebilmesi, sosyal dengeyi ve ekonomik büyümeyi sürdürebilmesi, ticaret yollarının güvenliğinin sağlanmasından geçmektedir.²⁵ Yani Çin bu bölgeyi ne kadar çok kontrolü altında tutabilirse, kendisini de o kadar fazla güvende hissetmektedir.

Ancak Güney Çin Denizi'ne baktığımızda, mevcut durumun, Pekin'in bu konuda kendini güvende hissetmesini engellediğini görmekteyiz. Vietnam'ın, Tayland'ın, Kamboçya'nın, Malezya'nın, Filipinler'in ve hatta Myanmar'ın -önceleri Myanmar'ın Çin ile ilişkileri iyi olarak tanımlanabilecek bir düzeydeydi, fakat bu durum

23 "Uzakdoğu'da hava sahası gerilimi artıyor", *BBC Türkçe*, 27 Kasım 2013, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/11/131127_cin_abd_hava, (Erişim Tarihi: 17.05.2017)

24 "Kerry'den ABD-Çin ilişkilerinin önemine vurgu", *China.com/Türkçe*, 5.11.2014, <http://turkish.china.com/home/comment/1441/20141105/199572.htm>, (Erişim Tarihi: 17.05.2017); Jin Canrong, "How America's relationship with China changed under Obama", *World Economic Forum*, 14 Aralık 2016, <https://www.weforum.org/agenda/2016/12/america-china-relationship/>, (Erişim Tarihi: 18.05.2017)

25 Daha çok bilgi için bkz. Ersin Dedekoca, *Ekonomi-Politik Pencereden ABD-Çin İlişkileri-Eski Dünyaya Yeni Düzen*, Barış Kitap, Ankara 2011, s. 45-64.

Myanmar'ın ABD'nin etki alanına girmesiyle değişti²⁶ Myanmar'ın ABD ile yakın ilişki içerisinde olduğunu söylemek mümkündür. Bu durum da Çin'in kendisini kuşatılmış gibi hissetmesine neden olmaktadır.²⁷ Söz konusu denizin bir diğer stratejik önemi de, deniz altında bulunan hidrokarbon rezervlerinden kaynaklanmaktadır.²⁸ Harita üzerindeki söz konusu ülkelerin oluşturduğu coğrafi hat, ilk ada zinciri denilen kavramı ortaya çıkarmaktadır. ABD bu zincirle aslında Çin'i bölgeye sıkıştırmayı ve böylece Çin'in hareket alanını kısıtlamayı amaçlamaktadır. Pekin de bu sıkıntıyı, Güney Çin Denizi'nde deniz filosu bulundurma, mevcut küçük adaları büyütme ve buralarda hava üssü inşa etme şeklinde aşmaya çalışmaktadır. Anılan gerginlik konusuna Washington ve Pekin'in yaklaşımına baktığımızda, denize kıyısı olan ülkelerin yanında Japonya ve ABD'nin deniz gücü bulundurduklarını, Çin'in ise, yukarıda belirttiğimiz faaliyetler içinde bulunduğunu görmekteyiz. Ancak tarafların tümünün, olası bir silahlı çatışmadan kaçındığını, uluslararası anlaşmalar ve yumuşak güç unsurlarının daha çok ön plâna çıkarıldığını izlemekteyiz.²⁹

1990'lı yılların sonun yarısından bu yana Çin ve Amerikan ekonomileri, belki de tasarlanmamış kadar birbirine bağlanmış haldedir. 2002-12 yılları arasında ülkeyi yöneten Hu Jintao döneminde Çin ekonomide büyümeyi sürdürmüştür. Bu süreç içerisinde Çin, çeşitli yönlerden sahip olduğu potansiyele tezat bir biçimde, dünya siyasetinde “söz sahibi” bir pozisyon almaktan kaçınmış ve “küresel güç” iddiasından beri durmuştur. Diğer yandan bu dönemdeki Amerikan siyaset anlayışı ise, başlarda komünist bloku dağıtmak için

26 Ersin Dedekoca, “Liberal Dünyaya Yeni Bir Aday: Myanmar(Burma)”, *21.Yüzyıl Türkiye Enstitüsü*, 13 Kasım 2015, <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/asya-pasifik-arastirmalari-merkezi/2015/11/13/8333/liberal-dunyaya-yeni-bir-aday-myanmar-burma>, (Erişim Tarihi: 19.05.2017)

27 Ersin Dedekoca, “Çin Savunma Stratejisinde Dönüşüm: Çin-ABD Gerginliği”, *21.Yüzyıl Dergisi*, Temmuz 2015, sayı: 79, s. 49-56., <http://www.21yyte.org/online-dergi/oku/13/#sayfa/6>, (Erişim Tarihi: 19.05.2017); “Recent Trends in The South China Sea Disputes”, *Boston Global Forum*, Haziran 2015, <http://bostonglobalforum.org/wp-content/uploads/Recent-Trends-changes-in-the-South-China-Sea-Disputes.pdf>, (Erişim Tarihi: 20.05.2015)

28 “Stirring up the South China Sea (IV): Oil in Troubled Waters”, *International Crisis Group*, Asia Report No: 275, 26 Ocak 2016, <https://www.crisisgroup.org/asia/north-east-asia/china/stirring-south-china-sea-iv-oil-troubled-waters>, (Erişim Tarihi: 20.05.2017)

29 “Armed Clash in the South China Sea”, *Council on Foreign Policy*, 11 Nisan 2012, <https://www.cfr.org/report/armed-clash-south-china-sea>, (Erişim Tarihi: 20.05.2017); “East China Sea: Preventing Clashes from Becoming Crises”, *International Crisis Group*, Asia Report No: 280, 30 Haziran 2017, <https://www.crisisgroup.org/asia/north-east-asia/china/east-china-sea-preventing-clashes-becoming-crises>, (Erişim Tarihi: 21.05.2017)

diplomasi geliştirdiği Pekin'e karşı, çatışmacı bir anlayışta olmamıştır. İki ülke arasındaki bu, örneğine sık rastlanmayan ilişki, 2012'nin ardından, Xi Jinping ve Barack Obama arasında da süregeldi. Son elli yıl içinde nadir görülür biçimde, dünya siyasetine yön vermek, ülkelerin iç politikasına nüfuz etmek gibi, maceralar peşinde koşmayan bir büyük devlet algısı oluşturan Çin'in bu tutumu, ABD'nin Çin ve bölgeye karşı barışçıl yaklaşımının temelini oluşturmuştur.

21.yy'a gelindiğinde, 2009'da yaşanan finans krizini büyüterek atlatması süreci, Çin üzerindeki tartışmaları yeniden alevlendirmiştir. Tartışmadaki bir bölüm görüş, krizin etkilerinin "Çin ekonomisinin talep dinamiği" sayesinde atlatıldığı ve/veya derinleşmesinin önlendiği yönünde olmuştur. Buna karşı görüş ise, Çin ekonomisinin "büyüme yapısı"nın global ekonomiye göre "asimetrik" olmasının, krize yol açan "global dengesizliğin" başat faktörü olduğu yolunda olmuştur. Tüm bu zıt görüşler ve dünya siyasetinde güç dengesinin yeniden inşa edilmek istendiği bu dönemde, Çin ve ABD yönetimi arasında "diplomatik bir kopukluk" yaşanmamıştır.

2016 yılının Kasım ayında yapılan ABD başkanlık seçimlerini, Cumhuriyetçi aday Donald Trump'ın kazanması ilk başta, iki ülke arasındaki, yukarıda özetlenen "nadir" ilişkiyi bozacak türden belirtiler vermeye başlatmıştır. Trump'ın seçim galibiyetinin ardından Tayvan lideri ile yaptığı telefon görüşmesinin, 37 yıldır sürdürülen hassas bir dengeyi sarstığı gözlenmiştir. Bu görüşmeyi Çin tarafı şiddetle kınamış ve iki ülke ilişkilerinde, uzun süredir görülmeyen bir biçimde gerilime hakim olmuştur. Ancak 6-7 Nisan tarihlerinde iki liderin Amerika/Florida'da bir araya gelmeleri ve sorunları ele almalarının, mevcut gerginliklerin azalmasında katkısının görüleceğini düşünmekteyiz.³⁰

Beyaz Saray'a taşınmadan önce "Suriye'de ne işimiz var" diyen Donald Trump, işbaşına gelişinin hemen ardından ABD müdahaleciğinin klâsik örneklerini vermeye başladı. Bu örneklerden

---

30 Ersin Dedekoca, "ABD ve Çin Başkanlarının İlk Kez Bir Araya Gelmelerinin Değerlendirilmesi", *Söyledik*, 7 Nisan 2017, <http://soyledik.com/tr/makale/4771/abd-ve-cin-baskanlarinin-ilk-kez-bir-araya-gelmelerinin-degerlendirilmesi--ersin-dedekoca.html>, (Erişim Tarihi: 21.05.2017)

biri de Çin ile ilişkiler konusundadır. Trump, Çin'i, liderine "bir büyük adam" diye seslenecek kadar "bir numaralı düşman" olarak görürken ve Çin menşeli mallara yüzde 45 oranında gümrük vergisi uygulayacağını söylerken, şimdiki görüşleri 180 derece değişmiş görülmektedir. Bir diğer anlatımla, ekonomik gerçekler karşısında yapabileceği fazla bir şey olmadığını anlamıştır. Önceleri Çin'i "para manipilyasyoncusu", "tek Çin politikasının ihlâlcisi" olarak niteleyip, "Çin Denizi'ndeki mevcudiyetine karşılık verileceği" şeklindeki söylemlerinin onun, Pekin ile ilişkilerin ne kadar hassas bir şekilde yönetilmesi konusundaki bilgi eksikliğinden kaynaklandığı görüşü ağır basmaktadır.³¹

Nisan ayında Çin lideri Xi Jinping'nin ABD'ye yaptığı ve iki gün süren resmi ziyareti sonrasında, iki ülke arasında "ticarî ilişkiler" konusunda imzalanan anlaşma, ilişkilerdeki "ısınmayı" işaret eden yeni bir belge olarak değerlendirilmektedir. İlk 100 günlük plânın bir ürünü olarak Xi'nin Trump'a sunduğu bu önerilerin içeriğinin, "ABD'nin Çin'e yaptığı ihracatın genişlemesi" için bir tür yardım olduğu anlaşılmaktadır.

Yayımlanan ve 16 Temmuz'dan itibaren geçerli olacak (100 gün sonra) anlaşmaya çok kısa olarak göz attığımızda içeriğinin, tarım ürünleri ticareti, finansal hizmetler, yatırım ve enerji işbirliğini kapsadığı görülmektedir. Çin pazarı, anılan anlaşma ile Amerikan sığır eti ve sıvılaştırılmış doğal gazına (LNG) açılmaktadır.³² Gözlenen bir diğer olgu da, anlaşma içeriğindeki ürün ve hizmetlerin, Amerika'nın rekâbet avantajı olduğu ve/veya Çin iç talebinin yüksek olduğu konu ve işler olmasıdır. Bilindiği gibi Çin, dünyanın ikinci büyük sığır eti ve üçüncü büyük LNG tüketicisi konumunda olduğu gibi; zenginliği, orta

31 Dong Dong Zhang, "What does their trade deal tell us about US-China relations?", *East Asia Forum*, 23 Mayıs 2017, <http://www.eastasiaforum.org/2017/05/23/what-does-their-trade-deal-tell-us-about-us-china-relations/>, (Erişim Tarihi: 23.05.2017); "The Consequences of the Trump-Xi meeting in Florida", *East Asia Forum*, 3 Nisan 2017, <http://www.eastasiaforum.org/2017/04/03/the-consequences-of-the-trump-xi-meeting-in-florida/>, (Erişim Tarihi: 22.05.2017)

32 "China and US reach agreement on beef, poultry and natural gas", *The Telegraph*, 12 Mayıs 2017, <http://www.telegraph.co.uk/business/2017/05/12/china-us-reach-agreement-beef-poultry-natural-gas/>, (Erişim Tarihi: 21.05.2017); "US and China sign trade agreement", *BBC News*, 12 Mayıs 2017, <http://www.bbc.com/news/business-39894119>, (Erişim Tarihi: 20.05.2017); Joshua P.Meltzer, "The U.S.-China trade agreement-a huge deal for China", *Brookings*, 15 Mayıs 2017, <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2017/05/15/the-u-s-china-trade-agreement-a-huge-deal-for-china/>, (Erişim Tarihi: 22.05.2017)

sınıf nüfusu ve temiz enerji kullanımını arttıka da, bu konudaki talebi giderek ykselecektir. Anılan anlaşma ile Pekin'in enerji konusunda sağlayacağı faydalar da, enerji arz kaynaklarını çeşitlendirmek ve daha uygun fiyat ile enerji temin etmek olacaktır. Keza sunulacak finansal hizmetlerle de, Çin bankalarının “derecelenmesi” ve bu yolla uluslararası piyasalarla daha kolay iş yapması olası hale gelecektir.³³

Özetle, ABD-Çin işbirliğini büyötmeye yönelik yukarıda belirtilen anlaşma ile ilgili iki tarafın gösterdiği çaba, Trump ve Xi liderliğinde değişime yöneldiği ve iki tarafın da buna istekli olduğunu görmekteyiz. Keza, taraflara zarar veren “ticaret savaşı” yerine, “kazan-kazan” sonuçlu işbirliğinin farkındalığı da, iki taraf için geçerli bir olgudur. Mevcut farklılıklara karşın, ekonomi-politik temelli ilişkilerdeki artış ve bunun sürdürölmesi konusundaki niyetleri, zaman içinde “kurumsal benzeşme” ve gerginlikleri azaltma/aşma zeminindeki sonuçları da görölecektir.

Sonuç

18. yüzyılın son çeyreğine kadar gerilere dayanan ABD-Çin ilişkileri, bölgedeki çeşitli savaşlar, Çin'de yaşanan: Kültür Devrimi ve sonrasında global ekonomiye entegre olma çabalarını içeren yönetim değişiklikleri, ekonomik büyüklük olarak dünya ikinciliğine yükselme, orta sınıfın güçlenmesi ve şehirleşme gibi sosyal değişimlere karşın, günümüze kadar inişli-çıkışlı da olsa, kesintisiz olarak (Kore Savaşı ve Kültür Devrimi'nin ilk yılları dışında) sürmüştür.

İki ülke birbirlerine çok güvenmemekle birlikte, sürekli ticarî ilişki içinde oldular. Her iki ülke de, dünyanın en büyük iki ekonomisine sahip oldukları gibi, aralarındaki finansal ve ticari ilişkilerin boyut ve niteliği ile de dünya ekonomisine yön vermektedir. Aralarındaki bu tür ilişkiler, iki ülkeyi oldukça karmaşık ve kısa/orta dönemde terkedilemeyecek boyutta karşılıklı bağımlılık içine sokmuştur. Bu bağlamda her iki ülkenin, çeşitli ulusal güvenlik ve dış politika konularında farklı ve çoğunlukla zıt görüşleri olduğu da bir gerçektir. Şu realiteyi de teslim etmek gerekir ki, iki ülke arasındaki rekabet

---

33 Zhang, a.g.m.

olgusu da, bu bölgede ne kadar fazla nüfuz sahibi olunabileceğine bağlı olarak gelişim göstermektedir.

ABD-Çin ilişkileri bugüne kadar hızla bozulabilirdi, ama hiçbir ABD başkanı ilişkileri kalıcı olarak bozacak bir politika izlemedi. Aynı yaklaşımı çeşitli olay ve konularda Çin liderleri de gösterdi. Ortaya çıkan farklılıklar, krizler ve gerginlikler bir şekilde hep tatlıya bağlandı. Aslında iki ülke arasında, “uzlaşması zor” bazı ülkelere, örneğin K.Kore, İran, Suriye gibi, yaklaşım konusunda derin görüş farklılıkları bulunmaktadır. Aynı farklılık, nükleer silahların yayılması başlığında ve bu bağlamda Pakistan ile ilişkilerde de yaşanmaktadır. İki ülke arasındaki çeşitli parametrelerde önceden, ABD lehine olan, büyük farkların da giderek kapandığını izlemekteyiz. Burada örnek olarak, ekonomik büyüklük, ticaret hacmi, askerî güç unsurlarını sayabiliriz.

Giderek asimetrik farklılıkları aşınan iki ülke arasındaki “kriz yönetiminde” sağduyu, ülke çıkarları, bölgesel denge unsurlarının ön plâna çıktığı görülmektedir. Aralarındaki gerginliklerin aşılmasında, iki ülke arasındaki ekonomik ve ticarî ilişkilerin boyunun çok önemli işlev gördüğünü teslim etmeliyiz. Çizilen bu soyut çerçeve, Trump ve Xi arasında da imzalanan ve iki tarafın çıkarlarını gözetken son ticari anlaşmada da ifadesini bulmakta; farklılıklara karşın ilişkilerin “sürdürülebilir” niteliğini ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

ADIBELLİ, Barış, *Çin Dış Politikasında Tayvan Sorunu*, IQ Yayıncılık, İstanbul 2006.

AKÇADAĞ, Emine, “Dr. Emine Akçadağ ile Çin-ABD İlişkileri”, *Türkiye Uluslararası İlişkiler Çalışmaları*, 31 Mart 2015, <http://www.tuicakademi.org/dr-emine-akcadag-ile-cin-abd-iliskileri/>, (Erişim Tarihi: 09.11.2017)

BİLGİN, Hasan, *Stratejik Açından Çin*, USAK Yayınları, Ankara 2010.

BOSTON GLOBAL FORUM, “Recent Trends in The South China Sea Disputes”, *Boston Global Forum*, Haziran 2015, <http://bostonglobalforum.org/wp-content/uploads/Recent-Trends-changes-in-the-South-China-Sea-Disputes.pdf>, (Erişim Tarihi: 09.11.2017)

BROOKS, Charlotte, “Chinese American Politics in the Cold War Years”, *History & Now*, <https://www.gilderlehrman.org/history-by-era/postwar-politics-and-origins-cold-war/essays/chinese-american-politics-cold-war-years>, (Erişim Tarihi: 09.11.2017)

CANRONG, Jin, “How America’s relationship with China changed under Obama”, *World Economic Forum*, 14 Aralık 2016, <https://www.weforum.org/agenda/2016/12/america-china-relationship/>, (Erişim Tarihi: 09.11.2017)

CHENG, Dean, “The Complicated History of U.S. Relations with China”, *The Heritage Foundation*, 11 Ekim 2012, <http://www.heritage.org/asia/report/the-complicated-history-us-relations-china>, (Erişim Tarihi: 09.11.2017)

COHEN, I. Warren, “The Open Door Policy and the Boxer War: The US and China”, *The Gilder Lehrman Ins.of American History*, <https://www.gilderlehrman.org/history-by-era/empire-building/essays/open-door-policy-and-boxer-war-us-and-china>,

(Erişim Tarihi: 09.11.2017)

CONNOR, Neil, “China and US reach agreement on beef, poultry and natural gas”, *The Telegraph*, 12 Mayıs 2017, <http://www.telegraph.co.uk/business/2017/05/12/china-us-reach-agreement-beef-poultry-natural-gas/>, (Erişim Tarihi: 09.11.2017)

DEDEKOCA, Ersin, “ABD ve Çin Başkanlarının İlk Kez Bir Araya Gelmelerinin Değerlendirilmesi”, *Söyledik.com.*, 7 Nisan 2017, <http://soyledik.com/tr/makale/4771/abd-ve-cin-baskanlarinin-ilk-kez-bir-araya-gelmelerinin-degerlendirilmesi--ersin-dedekoca.html>, (Erişim Tarihi: 09.11.2017)

DEDEKOCA, Ersin, *Ekonomi-Politik Pencereden ABD-Çin İlişkileri-Eski Dünyaya Yeni Düzen*, Barış Kitap, Ankara 2011.

DEDEKOCA, Ersin, “Liberal Dünyaya Yeni Bir Aday:Myanmar(Burma)”, *21.Yüzyıl Türkiye Enstitüsü*, 13 Kasım 2015, <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/asya-pasifik-arastirmalari-merkezi/2015/11/13/8333/liberal-dunyaya-yeni-bir-aday-myanmar-burma>, (Erişim Tarihi: 09.11.2017)

DEDEKOCA, Ersin, ”Çin Savunma Stratejisinde Dönüşüm: Çin-ABD Gerginliği”, *21.Yüzyıl Dergisi*, sayı: 79, Temmuz 2015.

DEDEKOCA, Ersin, “ABD ve Çin Başkanlarının İlk Kez Bir Araya Gelmelerinin Değerlendirilmesi”, *Söyledik.com.*, 7 Nisan 2017, <http://soyledik.com/tr/makale/4771/abd-ve-cin-baskanlarinin-ilk-kez-bir-araya-gelmelerinin-degerlendirilmesi--ersin-dedekoca.html>, (Erişim Tarihi: 09.11.2017)

DRYSDALE, Peter, “The Consequences of the Trump–Xi meeting in Florida”, *East Asia Forum*, 3 Nisan 2017, <http://www.eastasiaforum.org/2017/04/03/the-consequences-of-the-trump-xi-meeting-in-florida/>, (Erişim Tarihi: 09.11.2017)

ERÇEL, Kenan, “Çin-Amerika Krizi: Papaza Kızıp İmamı Tutmak”, *Birikim Dergisi*, Sayı: 145, Mayıs 2001, <http://www.birikimdergisi.com/birikim-yazi/5504/cin-amerika-krizi->

papaza-kizip-imami-tutmak#.WR3BguvyjIU, (Erişim Tarihi: 09.11.2017)

GLASTER, S.Bonnie, “Armed Clash in the South China Sea”, *Council on Foreign Policy*, 11 Nisan 2012, <https://www.cfr.org/report/armed-clash-south-china-sea>, (Erişim Tarihi: 09.11.2017)

GROMIKO, Andrey Andreyeviç vd., *Uluslararası İlişkiler Tarihi Cilt 5*, çev. Ali Rıza Dirik, Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2013.

HUANG, Ray, *Çin Tarihi/Bir Makro Tarih Yaklaşımı*, çev. Attila Sönmez, Bilgi Üni.Yayınları, İstanbul 2007(2.baskı).

INTERNATIONAL CRISIS GROUP, “Stirring up the South China Sea (IV): Oil in Troubled Waters”, *Asia Report*, No: 275, 26 Ocak 2016, <https://www.crisisgroup.org/asia/north-east-asia/china/stirring-south-china-sea-iv-oil-troubled-waters>, (Erişim Tarihi: 09.11.2017)

INTERNATIONAL CRISIS GROUP, “East China Sea: Preventing Clashes from Becoming Crises”, *Asia Report*, No: 280, 30 Haziran 2017, <https://www.crisisgroup.org/asia/north-east-asia/china/east-china-sea-preventing-clashes-becoming-crises>, (Erişim Tarihi: 09.11.2017)

KARACA, R. Kutay, *Güç Olma Stratejisi Çin*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2008.

KISSINGER, Henry, *Diplomasi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2006.

LAMPTON, M. David, “China’s Rise in Asia and America”, David Shambaugh, der., *Power Shift-China and Asia’s New Dynamics*, University of California Press, Los Angeles 2005.

MELTZER, P.Joshua, “The U.S.-China trade agreement-a huge deal for China”, *Brookings*, 15 Mayıs 2017, <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2017/05/15/the-u-s-china-trade-agreement-a-huge-deal-for-china/>, (Erişim Tarihi: 09.11.2017)

SANDER, Oral, *Siyasi Tarih-1.Cilt - İlkçağlardan 1918'e*, İmge Kitabevi, İstanbul 2016.

SHIRK, L. Susan, *China-Fragile Superpower*, Oxford University Press, Oxford 2007.

SÜKAN, Özer, *Çin Halk Cumhuriyeti Tarihi-Kurulması-Gelişmesi, Türkiye ve Diğer Devletlerle Olan İlişkileri*, Harp Akademileri Basım Evi, İstanbul 2000.

TYLER, E. Patrick, "Deng Xiaoping: A Political Wizard Who Put China on the Capitalist Road", *New York Times*, 20 Şubat 1997, <http://www.nytimes.com/1997/02/20/world/deng-xiaoping-a-political-wizard-who-put-china-on-the-capitalist-road.html>, (Erişim Tarihi: 09.11.2017)

US-CHINA BUSINESS COUNCIL, "Understanding The Us-China Trade Relationship", *Oxford Economics*, Ocak 2017, <https://www.uschina.org/sites/default/files/Oxford%20Economics%20US%20Jobs%20and%20China%20Trade%20Report.pdf>, (Erişim Tarihi: 09.11.2017)

ZHANG, Dong, "What does their trade deal tell us about US-China relations?", *East Asia Forum*, 23 Mayıs 2017, <http://www.eastasiaforum.org/2017/05/23/what-does-their-trade-deal-tell-us-about-us-china-relations/>, (Erişim Tarihi: 09.11.2017)

Structured Abstract

The history of relations between China and the United States dates back to the last quarter of the 18th century, with the exception of the early years of the Korean War and the Cultural Revolution. This relationship is not uncommon, even if it is as diverse as in the wake of various wars in the region, social changes such as the Cultural Revolution and the subsequent changes in the management of the global economy, including the efforts to articulate global economy, the rise to world seconds as economic magnitude, the strengthening of the middle class and urbanization.

The trade volume (goods and services) of the two countries with only US \$ 5 billion in 1980 reached 288 in 2006 and \$ 500 billion in 2015. This relationship positions the third largest trading partnership (9 percent and 19 percent of exports and imports, respectively) after Canada and Mexico, reflecting a US \$ 334 billion deficit (2 percent of national income) for the United States. The second dimension of economic relations between the two countries is also seen in “direct investments”. Direct capital investment from the US in China increased from \$ 277 million in 2000 to \$ 14.8 billion in 2015 (\$ 2.5 trillion in stock and 48 percent of total foreign direct investment in the US). On the other hand, US \$ 1.5 trillion of the total US \$ 9.6 trillion in US government debt securities owned by the foreign investors, are in the portfolio of the Central Bank of China.

When we look at the historical nature of the relationship between the two countries, it is immediately clear that the “commercial” nature is dominant. The size and character of the financial and commercial relations between Beijing and Washington, which have the two largest economies of the world, also guide the world economy and the world politics and order in this way. Such relations between them put the two countries into “interdependence” in a dimension that is highly complex and can not be abandoned in the short / medium term. However, this interdependence has given “wear-out” qualities to differences in the context of national security and foreign policy.

The two countries, despite not fully trusting each other, have always been in commercial relations. Both countries have the world's two largest economies, as well as the size and nature of their financial and commercial relationships, and with the world economies. It is also a fact that the two countries have different and often contradictory views on various national security and foreign policy issues. It is also necessary to surrender the reality that the degree of competition between the two countries has developed depending on how much influence they have in this region

The US-China relations could have deteriorated so far, but no US president has followed a policy that permanently disrupts the relations. The same approach has also been shown by Chinese leaders in various events and issues. The differences, crises and tensions that have emerged have always been linked to dessert. In fact, there are deep differences between the two countries in terms of approach to some "hard-to-compromise" countries, such as K.Korea, Iran, Syria. The same distinction also exists in the context of the spread of nuclear weapons and in relation to Pakistan in this context. We are watching that the big differences, which are in favor of the United States, are gradually closing in various parametres between the two countries. Here, for example, economic magnitude, trade volume, military power elements can be counted.

These features of US-Sino relations are seen to be the most important determinant of "overcoming" emerging crises and bringing the attributes to "sustainable". The argument based on this inference, which is determined by eco and geo-political elements, is an important cornerstone of the two countries' interests and global position dimensions, global world order facts and changes in maintaining country relations and overcoming relationship crises.